

MAXIM RUST

Uniwersytet Warszawski, Studium Europy Wschodniej

ORCID: 0000-0002-5388-2137

maximrust@uw.edu.pl

Tendencje rozwoju Belarusian studies w Polsce po 2020 r.

Analiza krytyczna

Trends in the Development of Belarusian Studies in Poland after 2020

A Critical Analysis

Słowa kluczowe:

Belarusian studies,
białorutenistyka, Białoruś,
Polska, badania nad
Białorusią

Keywords:

Belarusian studies,
Bielarusian philology,
Belarus, Poland,
research on Belarus

Tendencje rozwoju Belarusian studies w Polsce po 2020 r. Analiza krytyczna

W artykule podjęto próbę krytycznej analizy rozwoju badań nad Białorusią w Polsce po wydarzeniach politycznych 2020 r., które wywołały wzmożone zainteresowanie tym państwem ze strony środowisk naukowych i analitycznych. Autor wskazuje, że mimo widocznego wzrostu potencjału badawczego nie doszło do jakościowego wyodrębnienia *Belarusian studies* jako samodzielnego nurtu w polskiej nauce. Zmiany te miały charakter jedynie częściowy. W artykule przedstawiono główne kierunki ewolucji badań nad Białorusią po 2020 r. i zaproponowano różniczenie percepcji pojęć *Belarusian studies* i *białorutenistyka*, uwzględniając ich odmienne konteksty teoretyczne i funkcje poznawcze. Analiza ta ma na celu zarysowanie aktualnego stanu badań oraz identyfikację ograniczeń i możliwości dalszego rozwoju studiów nad Białorusią w polskim środowisku akademickim.

Trends in the Development of Belarusian Studies in Poland after 2020: A Critical Analysis

This article undertakes a critical examination of the evolution of Belarus-focused scholarship in Poland in the aftermath of the political upheavals of 2020, which catalysed a marked increase in academic and analytical engagement with Belarusian affairs. Despite the apparent expansion of research capacity, the institutionalisation of Belarusian Studies as a distinct and coherent academic field in Poland remains partial and fragmented. The study delineates the principal trajectories of scholarly transformation since 2020 and foregrounds the importance of a contextualised conceptual distinction between *Belarusian Studies* and the traditionally philologically oriented *Białorutenistyka*. By situating these categories within broader theoretical and disciplinary frameworks, the article elucidates their respective epistemological functions and implications for the development of area studies in the Polish academic milieu. The analysis seeks to assess the current state of the field and to identify both the structural constraints and prospective avenues for its further consolidation and institutional recognition.

Wprowadzenie

Protesty po kampanii prezydenckiej 2020 r. w Białorusi wzbudziły powszechne zainteresowanie międzynarodowej opinii publicznej, a szczególnie odzwierciedleniem tego zjawiska była reakcja w Polsce. Oprócz szerokiego relacjonowania wydarzeń przez wszystkie media znacząco zwiększyła się liczba opracowań poświęconych białoruskim zagadnieniom w wymiarze analitycznym i badawczo-naukowym. Bogata tradycja intelektualna Polski w zakresie szeroko rozumianej Białorusi obejmuje znaczny okres czasowy, tworząc solidną podstawę dla analizy zarówno wydarzeń w kontekście 2020 r., jak i zmian, które zostały przez nie spowodowane. W obliczu znaczącego zainteresowania sytuacją na Białorusi od 2020 r. można byłoby oczekiwać, że polskie podejście do tego obszaru ulegnie istotnym przemianom – w kierunku ewolucji jakościowej oraz uformowania się *Belarusian studies* jako odrębnej gałęzi badań.

Analizując badania nad Białorusią w Polsce przed 2020 r. i później, można stwierdzić, że zmiany jakościowe nastąpiły jedynie punktowo. Choć pojawiły się nowe inicjatywy badawczo-analityczne, to jednak ich wpływ na fundamentalne aspekty akademicko-naukowego podejścia pozostał ograniczony. Mimo że Polska dysponuje ogromnym potencjałem zasobów wiedzy i naukowców, to w odniesieniu do Białorusi nadal przeważa eksploracja dotychczasowych nurtów badawczych.

Duża liczba badań i analiz dotyczących Białorusi po 2020 r., choć stanowi jakościowy wkład w dyskurs naukowy, nie zaowocowała radykalnym przewartościowaniem tradycyjnego paradygmatu badawczego. Współczesne badania nad Białorusią w Polsce nadal utrzymują się w ramach dotychczasowych wzorców i nie odnotowuje się znaczących przełomów metodologicznych czy teoretycznych. Istnieje zatem potrzeba bardziej zdecydowanego zaangażowania sił w rewizję metodologiczną, aby skutecznie odzwierciedlić dynamiczne zmiany na Białorusi, a jednocześnie wykorzystać ogromny potencjał badawczy Polski.

Zagadnienia definicyjne i główne nurty badań nad Białorusią

Na początku istotne jest wyartykułowanie specyfiki pojęcia *Belarusian studies* w kontekście polskim, z uwzględnieniem aspektów naukowych, akademickich, badawczych i analitycznych. Już na wstępie napotykamy problem

definicyjny, który uwidacznia się w rozumieniu tego pojęcia w Polsce. Z jednej strony część ośrodków akademicko-badawczych posługuje się terminem *Belarusian studies* w ramach ujęcia znanego z perspektywy zachodniej, odnoszącego się do ogółu zjawisk i procesów związanych z Białorusią jako przedmiotem badań w szerszym kontekście: polityki, kultury, społeczeństwa czy gospodarki. Takie kompleksowe podejście do Białorusi wciąż jednak spotyka się stosunkowo rzadko.

Z drugiej strony istotne jest zwrócenie uwagi na wyjątkowe polskie określenie *białorutenistyka*, które często utożsamiane jest z *Belarusian studies*. Dominującą rolę odgrywają tu niuanse lingwistyczne oraz kulturowo-literackie. Rozróżnienie to stanowi nieodłączny element dyskusji dotyczącej współczesnych studiów nad Białorusią w Polsce, wymagając stałego uwzględnienia w analizach i interpretacjach. Ważne pod tym względem jest samo rozróżnienie lingwistyczne, które może utrudnić problem ze zjawiskiem *Belarusian studies* w Polsce w kontekście językowym. Tak bardzo bogata i mająca długie tradycje polska białorutenistyka, choć zajmuje się przede wszystkim wymiarami lingwistycznym i kulturowym, często utożsamiana jest z szerszym obszarem *Belarusian studies*. Zarówno w wymiarze samych badań, jak i nazewnictwa w angielskim przekładzie pojęcia *białorutenistyka* i *Belarusian studies* częstokroć używane są jako synonimy lub wyrazy bliskoznaczne, choć takowymi nie są¹.

Przed 2020 r. można wyróżnić trzy zasadnicze obszary w ramach badawczego paradygmatu *Belarusian studies* w Polsce. W pierwszym rzędzie znajduje się obszar naukowy i akademicki, skoncentrowany wokół białorutenistyki *sensu stricto*. Drugim jest dziedzina analityczna i ekspercka, w której centralną rolę odgrywają niekoniecznie związane z instytucjami uniwersyteckimi ośrodki badawcze. Trzeci obszar obejmuje wreszcie badania naukowe uprawiane w wyspecjalizowanym środowisku, które tworzą głównie uczeni białoruscy, zwłaszcza o profilu

1 Przykładami takiego zamiennego użycia pojęć mogą być niektóre polskie czasopisma branżowe, które w wersji angielskiej używają terminu *Belarusian studies*, choć ich domeną jest białorutenistyka. Zob. np.: „Czasopismo Białorutenistyczne” [online, dostęp: 22 V 2025]: <<https://journals.umcs.pl/sb/index>>; B. Siwek, *Białorutenistyka polska: historia – stan obecny – perspektywy rozwoju*, „Roczniki Humanistyczne” 2021, t. 69, z. 7: <

historycznym². Są to wszystko integralne elementy zróżnicowanego krajobrazu badawczego, które kształtują specyficzny kontekst badawczo-analitycznej percepcji Białorusi przed wydarzeniami roku 2020.

Polskie badania nad Białorusią przed 2020 r. i później

Najbardziej rozwiniętym i formalnie zinstytucjonalizowanym obszarem badań naukowych i akademickich jest białorutenistyka, mająca w Polsce długą tradycję oraz silną i ugruntowaną pozycję. Skupia się głównie na językoznawstwie, badaniach kultury i literaturoznawstwie³. Zagadnienia polityczne, społeczne i socjologiczne pojawiają się raczej jako poboczne obszary badań, najczęściej w kontekście historii najnowszej. Sami przedstawiciele białorutenistycznego środowiska naukowego często zwracali uwagę na brak wszechstronnych badań poza obszarami języka, kultury i literatury. Ważnymi ośrodkami białorutenistyki są m.in. Uniwersytet Warszawski (UW), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (KUL), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) i Uniwersytet w Białymstoku (UWB)⁴. Samo pojęcie *Belarusian studies* bywa zaś często utożsamiane właśnie z tą charakterystyczną polską białorutenistyką.

- 2 Dobrym przykładem może być Centrum Studiów Białoruskich działające przy Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, w którym pracują białoruscy historycy: *Centrum Studiów Białoruskich SEW UW*, „Studium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 23 V 2025]: <<https://studium.uw.edu.pl/struktura/centrum-studiow-bialoruskich-przy-sew-uw/>>.
- 3 B. Siwek, *Białorutenistyka...*, s. 135–139.
- 4 Są to przede wszystkim działająca od siedemdziesięciu lat Katedra Białorutenistyki UW, Katedra Literatury Rosyjskiej, Ukraińskiej i Białoruskiej KUL, Katedra Literaturoznawstwa Słowiańskiego UMCS czy białorutenistyka w ramach Wydziału Filologicznego UWB. Zob.: „Uniwersytet Warszawski. Katedra Białorutenistyki” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://kb.uw.edu.pl/>>; *Katedra Literatury Rosyjskiej, Ukraińskiej i Białoruskiej*, „Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II” [online], 19 III 2021 [dostęp: 31 VII 2025]: <[https://www.kul](https://www.kul.pl/katedra-literatury-rosyjskiej-ukraińskiej-i-białoruskiej,art_89179.html)

Przed 2020 r. w badaniach tych dominowały studia językowe, kulturowe i historyczne. Inne aspekty dotyczące Białorusi pojawiały się okazjonalnie i cyklicznie, zazwyczaj w czasie kampanii parlamentarnych i prezydenckich na Białorusi, i wówczas zainteresowanie kwestiami społecznymi, politycznymi i gospodarczymi znacząco rosło. Należy wspomnieć, że przed 2020 r. oprócz opracowań naukowych pojawiały się teksty o charakterze reportażowym i publicystycznym (m.in. przygotowywane przez białoruskich autorów). Dla polskiego odbiorcy były one pomocą w zrozumieniu różnych aspektów funkcjonowania białoruskiego systemu i społeczeństwa⁵.

Inne niż *stricte* białorutenistyczne badania dotyczące Białorusi przeważnie prowadzone są w ramach specjalistycznych programów studiów wschodnich lub euroazjatyckich, które najczęściej obejmują cały obszar poradziecki. Dotyczy to głównie uniwersytetów. Przykładem mogą być studia wschodnie, które wyodrębniły się w kilku uczelniach jako kierunek i funkcjonują na różnych wydziałach⁶. Białoruś funkcjonuje na nich najczęściej w paradygmacie całego obszaru poradzieckiego, ewentualnie stanowiąc oddzielny element w ramach specjalizacji⁷. Na takich kierunkach można również zauważyć tendencję historyczną i kulturologiczną. Innym przykładem są studia euroazjatyckie⁸, w ramach których bada-

5 Zob. np.: M. Nocuń, A. Brzeziecki, *Białoruś – kartofle i dzinsy*, Znak, Kraków 2007; P. Rudkouski, *Powstawanie Białorusi*, Kolegium Europy Wschodniej, Wrocław 2009; M. Marczewski, *Koliste jeziora Białorusi*, Czarne, Wołowiec 2017.

6 Zob. m.in.: *Studia Wschodnie*, „Studium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://studium.uw.edu.pl/o-studiach-wschodnich/>>; *Studia Wschodnie*, „Uniwersytet w Białymstoku” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://historia.uwb.edu.pl/kandydat/studia-wschodnie>>; *Wschodoznawstwo*, „Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <

nia nad Białorusią w większym stopniu uwzględniają czynniki polityczne, społeczne i systemowe. Przy ogólnej analizie studiów wschodnich i euroazjatyckich można zaobserwować dwie wspólne cechy charakteryzujące akademickie ujęcie kwestii białoruskich. Po pierwsze, Białoruś najczęściej rozpatrywana jest tu w szerszym kontekście obszaru poradzieckiego i nie stanowi odrębnego przedmiotu badań. Po drugie, nawet jeśli sama Białoruś w ujęciu badawczym może się znajdować w różnych programach studiów w ramach jednej jednostki akademickiej, to często zakres tych programów się pokrywa⁹.

Interesujące, że w rozwoju oferty dydaktycznej poszczególnych ośrodków akademickich można nawet zaobserwować pojawienie się nowych kierunków, które pośrednio konkurują między sobą w ramach jednej uczelni. Przykładem może być tu funkcjonowanie studiów wschodnich w ofercie Studium Europy Wschodniej UW, studiów euroazjatyckich oraz nowo powstałego Instytutu Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej w UW¹⁰. Na jednej uczelni znajdziemy zatem aż cztery różne kierunki studiów, w których uprawia się szerokie badania nad Białorusią: w wymiarze bardziej społeczno-politycznym na studiach wschodnich i studiach euroazjatyckich, podczas gdy aspektami bardziej kulturowo-historycznymi i lingwistycznymi zajmują się wspomniane Instytut i Katedra Białorutenistyki. Programy te funkcjonują w ramach jednej uczelni, ale w czterech różnych jednostkach i wydziałach.

Pozostałe badania społeczne i polityczne, które można umiejscowić w szerszym zakresie *Belarusian studies*, zazwyczaj prowadzone są przez niezależne *think tanki*, fundacje i ośrodki badawczo-analityczne, m.in. Kolegium Europy Wschodniej we Wrocławiu (KEW) czy Instytut Europy Środkowej w Lublinie (IEŚ)¹¹, a także w ramach programów rządowych *think*

9 Jest to przykład kontekstowego ujęcia Białorusi, np. w ramach zajęć z historii społeczno-polity

tanków zajmujących się polityką zagraniczną, jak Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) czy Ośrodek Studiów Wschodnich (OSW) w Warszawie¹².

Po roku 2020 nastąpiło istotne zwiększenie zainteresowania współczesną Białorusią jako odrębnym przedmiotem badań i analiz. Nie można jednak jednoznacznie stwierdzić, że przełożyło się ono na jakościowy rozwój obszaru badań związanych bezpośrednio z *Belarusian studies*. Poprawę w tym względzie można uznać jedynie za częściową. W rozwoju polskich badań nad Białorusią po wydarzeniach 2020 r. można wyróżnić trzy główne trendy i kierunki w programach akademickich, badaniach i publikacjach oraz intensyfikacji działań ośrodków badawczych i analitycznych.

Po pierwsze, polskie uczelnie wyższe poszerzyły swoją ofertę dydaktyczną, proponując nowe i dodatkowe kursy, specjalizacje oraz programy związane z językiem, historią, kulturą i polityką współczesnej Białorusi. Zwiększyło to liczbę studentów zainteresowanych pogłębianiem wiedzy na temat tego kraju¹³. Działania na płaszczyźnie akademickiej należy rozpatrywać dwutorowo. Z jednej strony jako poszerzenie samej białoruskiej oferty dydaktycznej dla własnych studentów, a z drugiej jako działania pomocowe i solidarnościowe skierowane do studentów, młodzieży i środowiska naukowego z Białorusi. Miało to na celu wsparcie studentów represjonowanych lub relegowanych z białoruskich uczelni z powodów politycznych, którzy dzięki polskim programom stypendialnym mogli kontynuować kształcenie, a białoruscy naukowcy – swoje badania¹⁴.

Po drugie, wśród polskich naukowców i analityków znaczą

Po trzecie wreszcie, widoczny jest wzrost aktywności wyspecjalizowanych oś

paradygmatu specyficznej polskiej białoruten

znacząco się rozwinęły i wzbogaciły, zachowały dotychczasowy charakter. Mimo nielicznych wyjątków wciąż dominuje postrzeganie tego państwa jako pół

jak i pozanaukowych, chociaż można spotkać nieliczne wyjątki. Po ponad trzy

Białorusi³⁰. Nasilenie się wspomnianego podejścia nie zdominowało jednak w pełni analiz na temat współczesnej Białorusi – uwaga

i akademickiej, szczególnie w przypadku badaczy zajmujących się tematami spoza głównego nurtu, którzy mogliby wpłynąć na unowocześnienie i wzbogacenie całego obszaru studiów nad współczesną Białorusią w Polsce.

Przeglądając wybrane publikacje akademickie i analityczne w Polsce po 2020 r., można zauważyć znaczący wzrost liczby tekstów badających zagadnienia współczesnej Białorusi pod względem ilościowym, niemniej jakość i adekwatność przyjmowanych tam paradygmatów w szerszym zakresie badań nad Białorusią zmieniły się nieznacznie. Wydawnictwa skupione wyłącznie na tematyce białoruskiej z pozycji socjolingwistycznej i kulturowej, np. „Acta Albaruthenica” czy wspomniane „Studia Białorutenistyczne”, nadal koncentrują się głównie na aspektach językowych i etnokulturowych w ramach białorutenistyki lub historiografii³³. Bliższe *Belarusian studies* wymiary i czynniki społeczne, gospodarcze i polityczne związane z wydarzeniami z 2020 r. również znalazły odzwierciedlenie w publikacjach naukowych, ale ich zakres jest bardzo ograniczony, co świadczy o trwaniu dominacji podejścia białorutenistycznego w szeroko rozumianych polskich badaniach białoruskich.

W szerszym spektrum badań nad Białorusią trudno znaleźć przykłady kompleksowych monografii naukowych, które poświęcono by współczesnej Białorusi w kontekście 2020 r. Prace badawcze w tym zakresie powstają, ale w znacznej mierze mają charakter analityczny. Należy przy tym zaznaczyć, że polscy i białoruscy autorzy często publikują je w anglojęzycznych wydawnictwach, a sama Białoruś wielokrotnie rozpatrywana jest w kontekście regionalnym³⁴. Bardziej kompleksowym przykładem *stricto*

33 Mamy do czynienia z sytuacją podobną do zasygnalizowanej na początku niniejszego artykułu: w wersji angielskiej czasopisma „Acta Albaruthenica” znajduje się odniesienie, że zainteresowania badawcze to szeroko rozumiane *Belarusian studies*, choć z uwzględnieniem przede wszystkim perspektywy kulturowej i lingwistycznej. Zob. „University of Warsaw. Acta Albaruthenica” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://albaruthenica.uw.edu.pl/en/get-to-know-us/>>. Kolejnym przykładem może być tom „Studiów Białorutenistycznych”, w którym sytuacja z 2020 r. pojawiła się w ujęciu kontekstowym. Zob. T. Marmysh, *Folklorystyka w oporze społecznym: studium przypadku Białorusi 2020–2021*, „Studia Białorutenistyczne” 2022, t. 16. Powyższe przykłady dodatkowo wskazują na fundamentalne różnice między *Belarusian studies* a białorutenistyką.

34 Jako przykłady prób kompleksowego opracowania można przywołać: *Belarus in the Twenty-First Century. Between Dictatorship and Democracy*, ed. E. Korosteleva, I. Petrova, A. Kudlenko, Routledge, London 2023; *Disinformation, Narratives...*

Belarusian studies na polskim gruncie są poświęcone Białorusi publikacje tematyczne, jak wspomniane już specjalne numery czasopism „Sprawy Międzynarodowe” czy „New Eastern Europe”.

Podsumowanie – między *Belarusian studies* a białorutenistyką

Po przeanalizowaniu konkretnych przypadków³⁵ rozwoju badań nad Białorusią w Polsce po 2020 r. można dojść do wniosku, że w przestrzeni akademickiej i naukowej *Belarusian studies* nadal funkcjonują w specyficznym paradygmacie intelektualnym, który charakteryzuje się pewnym stopniem homogeniczności. Pomimo wielu przesłanek wskazujących na potencjalne zmiany w tym środowisku po wydarzeniach w roku 2020, zwłaszcza z uwagi na rolę Polski, oczekiwane zmiany jakościowe nie zrealizowały się w pełni. Omawiając studia białoruskie *sensu stricto*, odnosimy się przede wszystkim do dziedziny białorutenistyki oraz badań, które nadal funkcjonują w modelu historycznym i zachowują pewne związki z dawnymi tradycjami intelektualnymi.

Inne podejścia do tematyki białoruskich studiów w Polsce częściej widoczne są w indywidualnych projektach badawczych lub publikacjach w języku angielskim niż w ugruntowanym nurcie naukowym czy akademickim. Warto zaznaczyć, że dominuje podejście koncentrujące się na białorutenistyce, która zachowuje swoją istotność w kontekście historycznym, kulturowym i językowym, ale nie zawsze pochyla się nad innymi wymiarami, zwłaszcza w świetle najnowszych wydarzeń. Mimo że rok 2020 miał wpływ na zakres badań akademickich nad Białorusią, to nie zaowocował znaczącą transformacją obszaru *Belarusian studies* w Polsce.

Część niezależnych białoruskich naukowców i badaczy, którzy działają w Polsce, zwracała uwagę, że w pewnym stopniu bywają ograniczeni. Wynika to z ich przekonań i wartości, które głównie wspierają prodemokratyczny kurs zmian w samej Białorusi. Taka postawa jest pozytywna i pożądana, ale w niektórych przypadkach może ograniczać paradygma-

35 Autor nie pretenduje do przeanalizowania wszystkich opracowań, które pojawiły się w Polsce po 2020 r., a to ze względu na ograniczenia ilościowe, ponieważ od tego okresu ukazała się ogromna liczba publikacji. Celem niniejszego artykułu było przyjrzenie się głównym tendencjom.

tyczną perspektywę prowadzonych badań³⁶. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w ostatnich latach pojawiają się nowe opracowania, które umiejscawiają polskie *Belarusian studies* w szerszym kontekście interdyscyplinarnym i międzynarodowym. W przypadku prac naukowych i analitycznych autorami często są tu białoruscy badacze tworzący w Polsce lub związani z polskimi ośrodkami naukowo-badawczymi, co jest bardzo pozytywną tendencją ponadnarodowej kooperacji³⁷. Pojawiają się również opracowania o charakterze bardziej reportażowym, korzystające z ogromnego doświadczenia ich autorów, co dodatkowo poszerza perspektywę poznawczą dla odbiorców studiów nad współczesną Białorusią w Polsce³⁸.

Analizując rozwój *Belarusian studies* w Polsce po 2020 r. jako całej dyscypliny, można zauważyć, że tradycja myślenia o Białorusi i Europie Wschodniej nie uległa znaczącej zmianie. Duże znaczenie wciąż mają tu dwudziestowieczne polskie podejścia i koncepcje, istotne przede wszystkim dla polskich badań sowietologicznych i postsowieologicznych: od prometeizmu, przez ULB (Ukraina – Litwa – Białoruś³⁹), po zredefiniowaną koncepcję Międzymorza. Tradycja interpretowania Europy Wschodniej i myślenia o niej w ten sposób uległa co prawda modyfikacji, ale tylko nieznacznej.

- 36 Z rozmów autora z białoruskimi naukowcami i badaczami w Polsce – głównie historykami, socjologami i ekonomistami – niejednokrotnie wynikało, że już same pomysły zwrócenia się z zapytaniem do przedstawicieli białoruskiego państwa albo przeprowadzenia ze zwolennikami obecnego systemu czy propagandystami rozmowy ukierunkowanej na cele badawcze, poruszenie kwestii historycznych lub dotyczących percepcji modelu gospodarczego po 2020 r. budziły obawę, czy nie zostaną uznane przez polskie środowiska naukowe i polityczne, jak również środowiska białoruskie w Polsce, za szerzenie propagandy.
- 37 W kontekście polskim zob. P. Rudkouski, P. Lichacz, *Autorytaryzm zagrożony. Białoruski system polityczny w perspektywie porównawczej*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2023. W kontekście międzynarodowym: *Routledge Handbook of Contemporary Belarus*, ed. A. Kazharski, Routledge, London 2025.
- 38 Przykładem może być praca wieloletniego polskiego dyplomaty w Białorusi: M. Wojciechowski, *Europejski wybór Białorusi. Stracona szansa?*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2024. Zob. także: M. Strzyżewski, *Białoruś. Kartoflana dyktatura*, Szczeliny, Kraków 2025.
- 39 Więcej zob. M. Urbańczyk, *Idea ULB (Ukraina – Litwa – Białoruś) w myśli Jerzego Giedroycia i Juliusza Mieroszewskiego*, [w:] *Rodzinna Europa. Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku*, red. P. Fiktus, M. Marszał, H. Malewski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015, s. 315–320.

Należy jednocześnie zauważyć, że korzystanie ze wspomnianych tradycji samo w sobie nie jest niczym negatywnym, niemniej ogranicza w pewien sposób rozwój podmiotowości *Belarusian studies*. Można stwierdzić, że wskazane „paradygmaty myślenia i narracja intelektualna są silniejsze i mają większe znaczenie niż faktycznie zachodzące zmiany w samej Białorusi”⁴⁰. Pomimo pewnych przesunięć i ewolucji w badaniach nad tym krajem wiele trendów wciąż pozostaje istotnych dla polskiej perspektywy naukowej. Wobec rozwoju przedmiotowych badań po 2020 r. istnieje potrzeba dalszej refleksji nad zmiennością i wpływem tych trendów na rozwój zarówno białorutenistyki, jak i kompleksowych studiów nad współczesną Białorusią.

Podjmując próbę wyodrębnienia *Belarusian studies* w Polsce i określenia kierunków ich rozwoju, należy rozróżniać kompleksowe studia białoruskie od specyficznej polskiej białorutenistyki, która skupia się przede wszystkim na badaniach etnicznych, socjolingwistycznych i kulturowych. Powinno się ją zatem oddzielać od *Belarusian studies* lub interpretować jako ich odrębną część. Mimo zamiennego lub synonimicznego używania obu pojęć, szczególnie w języku angielskim, na który *białorutenistyka* przekładana jest jako *Belarusian studies*, są to dwa różne terminy, które nie powinny być mylone, ponieważ *białorutenistyka* ma znacznie węższy i bardziej określony charakter.

Mimo zarysowanych w artykule problemów Polska jako przestrzeń dla badań nad Białorusią oraz miejsce utrzymywania szeroko rozumianej agendy białoruskiej pozostaje liderem na tle nie tylko europejskim, ale i globalnym. Dowodem może być liczba wydarzeń naukowych, badawczych i analitycznych, na których pojawiają się tematy związane z Białorusią. W Polsce jest ich wciąż stosunkowo dużo, podczas gdy w szerszej przestrzeni międzynarodowej od kilku lat odnotowują wyraźny spadek zainteresowania⁴¹.

40 Cytat z referatu Maxima Rusta *Trends in the Development of Belarusian Studies in Poland after 2020* wygłoszonego 18 V 2023 r. w Nowym Jorku w ramach okrągłego stołu Academic Knowledge in the Context of Center-Periphery Relations. The Case of Belarus after 2020 na konferencji 27th Annual World Convention of the Association for the Study of Nationalities (ASN 2023).

41 Tak np. w ramach ASN World Convention 2025 w Nowym Jorku (22–24 V 2025) na ponad 140 panelach temat Białorusi pojawił się dwukrotnie, i to jedynie kontekstowo, a w ramach IPSA World Congress of Political Science 2025 w Seulu

Pomimo społecznych i politycznych oczekiwań towarzyszących wydarzeniom roku 2020 wielu z proponowanych zmian nie udało się wdrożyć. Te, które zaczęły zachodzić, a także sposób prowadzenia badań nad współczesną Białorusią, nie spowodowały jednak wyodrębnienia na gruncie polskim szerszych i bardziej kompleksowych *Belarusian studies*. Białoruski system, rozumiany jako elita rządząca, która utrzymuje faktyczną władzę na danym terytorium, nie funkcjonuje w izolacji od szerszych uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych, nie działa w próżni. Jej konsolidacja na poziomie instytucjonalnym i symbolicznym, zmiany w konstytucji, pojawianie się nowych partii politycznych czy samo formalne zakończenie cyklu wyborczego 2020–2025 wskazują na potrzebę rewizji dotychczasowych paradygmatów badawczych. Konieczne staje się zarówno pogłębienie analizy społecznej i politycznej, jak i rewizja akademickiego oraz naukowego podejścia do współczesnej Białorusi w celu przekroczenia tradycyjnych ram interpretacyjnych. Często bowiem okazują się one niewystarczające do wyjaśnienia specyfiki białoruskiego państwa i społeczeństwa oraz dynamiki jego transformacji.

Bibliografia

- ASN 2025 Program – Panels by Date, „ASN Annual World Convention 2025” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.asnconvention.com/panels-by-date>>.
- Belarus in the Twenty-First Century. Between Dictatorship and Democracy*, ed. E. Korošteleva, I. Petrova, A. Kudlenko, Routledge, London 2023.
- Belarusians in Poland and Lithuania Can Use Their Taxes to Support Belarusian Initiatives*, „Sviatlana Tsikhanovskaya” [online], 12 III 2024 [dostęp: 17 V 2025]: <<https://tsikhanovskaya.org/en/news/belarusians-in-poland-and-lithuania-can-use-their-taxes-to-support-belarusian-initiatives.html>>.
- „BEROC” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://beleconomy.org/en/info/mission/>>.
- Białorusini o Polsce, Rosji i sobie. Analiza badania opinii publicznej przeprowadzonego na zlecenie Ośrodka Studiów Wschodnich*, red. A. Eberhardt, W. Konończuk, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2021 (Komentarze OSW, 373).

(12–16 VII 2025) na ponad 770 paneli i debat tylko jeden, zorganizowany przez badaczy z Polski, był w całości poświęcony Białorusi. Zob. programy wydarzeń: ASN 2025 Program – Panels by Date, „ASN Annual World Convention 2025” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.asnconvention.com/panels-by-date>>; Program, „28th World Congress of Political Science” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://wc2025.ipsa.org/wc/program>>.

- Białoruś 2020*, „Uniwersytet Warszawski” [online, dostęp: 13 V 2025]: <[https://usosweb.uw.edu.pl/kontroler.php?action=actionx:katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot\(prz_kod:3620-B2020-SP-OG\)](https://usosweb.uw.edu.pl/kontroler.php?action=actionx:katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot(prz_kod:3620-B2020-SP-OG))>.
- „BY-UA 2022” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://by-ua-studium.pl/>>.
- Centrum Studiów Białoruskich SEW UW*, „Studium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 23 V 2025]: <<https://studium.uw.edu.pl/struktura/centrum-studiow-bialoruskich-przy-sew-uw/>>.
- „Czasopismo Białorutenistyczne” [online, dostęp: 22 V 2025]: <<https://journals.umcs.pl/sb/index>>.
- Disinformation, Narratives and Memory Politics in Russia and Belarus*, ed. A. Legucka, R. Kupiecki, Routledge, London 2022.
- „East Center” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://east-center.org/>>.
- Grupa Analityczna „Białoruś – Ukraina – Region”*, „Studium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 28 V 2025]: <<https://studium.uw.edu.pl/wydawnictwa/grupa-analityczna-bialorus-ukraina-region/>>.
- Guriev S., Treisman D., *Spin Dictators. The Changing Face of Tyranny in the 21st Century*, Princeton University Press, Princeton 2022.
- „Instytut Europy Środkowej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://ies.lublin.pl/>>.
- „The International Strategic Action Network for Security” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://isans.org/>>.
- Katedra Literaturoznawstwa Słowiańskiego*, „Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.umcs.pl/pl/katedra-literaturoznawstwa-slowianskiego,22581.htm>>.
- Katedra Literatury Rosyjskiej, Ukrainskiej i Białoruskiej*, „Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II” [online], 19 III 2021 [dostęp: 31 VII 2025]: <https://www.kul.pl/katedra-literatury-rosyjskiej-ukrainskiej-i-bialoruskiej,art_89179.html>.
- „Kolegium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.kew.org.pl/>>.
- List of Repressed*, „Viasna” [online, dostęp: 26 X 2025]: <<https://prisoners.spring96.org/en>>.
- Marczewski M., *Koliste jeziora Białorusi*, Czarne, Wołowiec 2017.
- Marmysh T., *Folklorystyka w oporze społecznym: studium przypadku Białorusi 2020–2021*, „Studia Białorutenistyczne” 2022, t. 16.
- „New Eastern Europe” 2021, No. 5.
- „New Eastern Europe” 2024, No. 1–2.
- Nocuń M., Brzeziecki A., *Białoruś – kartofle i dzinsy*, Znak, Kraków 2007.
- O Instytucie*, „Uniwersytet Warszawski. Instytut Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://esw.uw.edu.pl/instytut/o-instytucie/>>.
- „Ośrodek Studiów Wschodnich” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.osw.waw.pl/pl>>.
- Podcasty: *Białoruskie przebudzenie*, „Nowa Europa Wschodnia” [online], 12 XI 2025 [dostęp: 31 VII 2025]: <https://new.org.pl/827/podcasty_bialorus.html>.

- Polacy o Białorusi i Białorusinach. Raport Centrum Mieroszewskiego z badań opinii publicznej w Polsce*, Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego, Warszawa 2023.
- „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.pism.pl/>>.
- Pracownia Białorutenistyki*, „Uniwersytet w Białymstoku” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<http://filologia.uwb.edu.pl/struktura/struktura/katedry/katedra-badan-filologicznych-wschod-zachod/pracownia-bialorutenistyki>>.
- Program*, „28th World Congress of Political Science” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://wc2025.ipso.org/wc/program>>.
- Program Stypendialny Rządu RP im. Konstantego Kalinowskiego*, „Studium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://studium.uw.edu.pl/program-im-kalinowskiego/>>.
- Rodzinna Europa. Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku*, red. P. Fik-tus, M. Marszał, H. Malewski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uni-wersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015.
- Rouda U., *Belarus: Transformation from Authoritarianism towards Sultanism*, „Baltic Journal of Political Science” 2012, No. 1.
- Routledge Handbook of Contemporary Belarus*, ed. A. Kazharski, Routledge, London 2025.
- Rudkouski P., *Powstawanie Białorusi*, Kolegium Europy Wschodniej, Wrocław 2009.
- Rudkouski P., Lichacz P., *Autorytaryzm zagrożony. Białoruski system polityczny w per-spektywie porównawczej*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2023.
- Rust M., *The New Dualism of Belarusian Politics*, „New Eastern Europe” 2024, No. 1–2.
- Rust M., Olędzka J., *Political Narratives as a Source of Lukashenka’s Legitimacy*, [w:] *Disinformation, Narratives and Memory Politics in Russia and Belarus*, ed. A. Le-gucka, R. Kupiecki, Routledge, London 2022.
- Sajfullaev A., *Meždu imitaciej i kritikoj: postkolonial’nye issledovaniâ v Central’noj Evrope (na primere Pol’shi)*, „Novoe literaturnoe obozrenie” 2020, vyp. 166, № 6.
- Siwek B., *Białorutenistyka polska: historia – stan obecny – perspektywy rozwoju*, „Roczniki Humanistyczne” 2021, t. 69, z. 7: <<https://ojs.tnku.pl/index.php/rh/article/view/14343/15674>> [dostęp: 31 VII 2025].
- „Solidarni z Białorusią” – stypendia NAWA dla studentów, naukowców i nauczycieli, „Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://nawa.gov.pl/solidarni-z-bialorusia>>.
- Specoperacja „wybory”: zakończenie białoruskiego cyklu elektorального 2025*, red. J. Olędzka, M. Rust, Studium Europy Wschodniej UW, Warszawa 2025 (Raport, 12).
- „Sprawy Międzynarodowe” 2021, t. 74, nr 2.
- Strzyżewski M., *Białoruś. Kartoflana dyktatura*, Szczeliny, Kraków 2025.
- Studia eurazjatyckie*, „Uniwersytet Jagielloński” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://studia.uj.edu.pl/kierunki/wsmip/studia.eura>>.
- Studia euroazjatyckie*, „Uniwersytet Warszawski” [online, dostęp: 11 XI 2025]: <<https://informatorects.uw.edu.pl/pl/programmes-all/SEA/>>.

- Studia Wschodnie*, „Studium Europy Wschodniej” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://studium.uw.edu.pl/o-studiach-wschodnich/>>.
- Studia Wschodnie*, „Uniwersytet w Białymstoku” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://historia.uwb.edu.pl/kandydat/studia-wschodnie>>.
- Szozzyn R., *Lodołamaczka. Swiatłana Cichanouska*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2022.
- „University of Warsaw. Acta Albaruthenica” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://albaruthenica.uw.edu.pl/en/get-to-know-us/>>.
- „Uniwersytet Warszawski. Katedra Białorutenistyki” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://kb.uw.edu.pl/>>.
- Urbańczyk M., *Idea ULB (Ukraina – Litwa – Białoruś) w myśli Jerzego Giedroycia i Juliusza Mieroszewskiego*, [w:] *Rodzinna Europa. Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku*, red. P. Fiktus, M. Marszał, H. Malewski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015.
- Wilson A., *Belarus. The Last European Dictatorship*, Yale University Press, New Haven 2021.
- Wojciechowski M., *Europejski wybór Białorusi. Stracona szansa?*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2024.
- Wschodoznawstwo*, „Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://rekrutacja.amu.edu.pl/kierunki-studiow/wschodoznawstwo,403>>.
- „You Tube. OSW – Ośrodek Studiów Wschodnich” [online, dostęp: 31 VII 2025]: <<https://www.youtube.com/c/OSWO%C5%9BrodekStudi%C3%B3wWschodnich>>.